

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

II. ÚS 392/2022-34

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky senátu Jany Laššákovcej (sudkyňa spravodajkyňa), zo sudcov Petra Molnára a Ľuboša Szigetiho v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [REDACTED], zastúpeného advokátskou kanceláriou BIZOŇ & PARTNERS, s. r. o., Hviezdoslavovo námestie 25, Bratislava, IČO 36 833 533, v mene ktorej koná advokát JUDr. Juraj Bizoň, LL.M., proti uzneseniu Okresného súdu Nitra č. k. 15 C 113/2016-439 z 8. apríla 2022 takto

r o z h o d o l :

1. Základné práva sťažovateľa podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, podľa čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd a právo podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd uznesením Okresného súdu Nitra č. k. 15 C 113/2016-439 z 8. apríla 2022 **porušené boli.**
2. Uznesenie Okresného súdu Nitra č. k. 15 C 113/2016-439 z 8. apríla 2022 **zrušuje a vec vracia** Okresnému súdu Nitra na ďalšie konanie.
3. Okresný súd Nitra **je povinný** nahradiť sťažovateľovi trovy konania v sume **738,47 eur** a zaplatiť ich právnomu zástupcovi sťažovateľa do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľa

1. Sťažovateľ sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 16. júna 2022 domáha vyslovenia porušenia svojich základných práv podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd a práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru

o ochrane ľudských práv a základných slobôd uznesením Okresného súdu Nitra (ďalej len „okresný súd“) č. k. 15 C 113/2016-439 z 8. apríla 2022 (ďalej len „napadnuté uznesenie“)

Sťažovateľ navrhuje, aby ústavný súd napadnuté uznesenie zrušil a vec vrátil okresnému súdu na ďalšie konanie a rozhodnutie.

2. Ústavný súd uznesením č. k. II. ÚS 392/2022 zo 6. septembra 2022 prijal podľa § 56 ods. 5 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) na ďalšie konanie ústavnú sťažnosť sťažovateľa v plnom rozsahu.

3. Z ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplýva, že predmetom konania vedeného okresným súdom pod sp. zn. 15 C 113/2016 bolo určenie vlastníckeho práva na účely vyplatenia vyvlastňovacej náhrady za pozemok, ktorého pôvodným vlastníkom bol sťažovateľ a ktorý bol predmetom absolútne neplatnej kúpnej zmluvy uzavretej medzi ním a Poľnohospodárskou pôdou (konanie vedené pod sp. zn. 9 C 483/2015). Na základe protestu prokurátora bol zrušený vklad vlastníckeho práva Poľnohospodárskej pôdy k spornému pozemku a ako vlastník bol zapísaný sťažovateľ. Znaleckým posudkom vyčíslená vyvlastňovacia náhrada v sume 10 833,87 eur bola rozhodnutím o vyvlastnení prikázaná na výplatu tomu, o kom bude v súdnom konaní právoplatne rozhodnuté, že bol v čase vydania rozhodnutia o vyvlastnení vlastníkom pozemku, a bola zložená do úschovy.

4. Okresný súd žalobu podanú Poľnohospodárskou pôdou rozsudkom č. k. 15 C 113/2016 z 2. marca 2021 zamietol z dôvodu, že žalobkyňa nijakým spôsobom nepreukázala svoje vlastnícke právo k pozemku ku dňu vyvlastnenia. Okresný súd zároveň priznal nárok na náhradu trov konania sťažovateľovi v plnom rozsahu. Proti uvedenému zamietavému rozsudku podala Poľnohospodárska pôda neúspešne odvolanie.

5. Okresný súd uznesením č. k. 15 C 113/2016 z 28. januára 2021 (ďalej len „uznesenie vyššieho súdneho úradníka“) priznal sťažovateľovi nárok na náhradu trov konania v sume 2 017,92 eur, pričom za hodnotu sporu určil sumu vyvlastňovacej náhrady a podľa § 10 ods. 1 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška č. 655/2004 Z. z.“) základnú sadzbu tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby určil sumou 270,54 eur.

6. Proti uzneseniu vyššieho súdneho úradníka podala žalobkyňa sťažnosť, o ktorej rozhodol okresný súd napadnutým uznesením tak, že zmenil uznesenie vyššieho súdneho úradníka a sťažovateľovi priznal náhradu trov konania v sume 346,80 eur. Okresný súd v napadnutom uznesení pri určení hodnoty sporu vychádzal z kúpnej zmluvy uzavretej medzi stranami, a teda základnú sadzbu tarifnej odmeny jedného úkonu právnej služby určil na sumu 34,86 eur. Sudca okresného súdu na rozdiel od vyššieho súdneho úradníka pri určovaní hodnoty sporu vychádzal z kúpnej ceny 501,80 eur uvedenej v kúpnej zmluve uzavretej medzi sťažovateľom a Poľnohospodárskou pôdou.

II.

Argumentácia sťažovateľa

7. Podstatou ústavnej sťažnosti sťažovateľa je nesúhlas s posúdením hodnoty sporu na účely určenia výšky náhrady trov konania, ktorá vyústila v ústavne neakceptovateľný výklad a aplikáciu relevantných právnych noriem okresným súdom. Napadnuté uznesenie považuje sťažovateľ za arbitrárne a nelogické, úplne popierajúce zmysel a systematiku vyhlášky č. 655/2004 Z. z. a hrubo zasahujúce do práva sťažovateľa na súdnu ochranu a práva vlastníť majetok. Sťažovateľ mal legitímne očakávanie, že ak jediným predmetom konania je určenie, kto je oprávneným na vyplatenie vyvlastňovacej náhrady v sume 10 833,87 eur, bude táto suma aj hodnotou sporu na účely určenia tarify. Podľa § 10 ods. 2 vyhlášky č. 655/2004 Z. z. ak nie je ustanovené inak, považuje sa za tarifnú hodnotu výška peňažného plnenia alebo cena veci alebo práva, ktorých sa právna služba týka, určená pri začatí právnej služby. Z uvedeného ustanovenia sťažovateľ vyvodzuje jednoznačný záver, že pokiaľ je vec, právo alebo plnenie, ktoré je predmetom daného súdneho sporu, peniazmi ocenené, potom sa táto suma považuje za základ pre tarifnú hodnotu, a to aj vo veciach určenia vlastníckeho práva k takejto veci.

8. Predmetom sporu v danej veci bolo určenie vlastníckeho práva do minulosti k pozemku, ktorý bol ocenený peniazmi (cena bola stanovená znaleckým posudkom), a to z dôvodu rozhodnutia o vyvlastnení, ktoré určuje, že oprávneným na vyplatenie vyvlastňovacej náhrady za pozemok, ktorý bol predmetom sporu, je ten, o kom bude právoplatne rozhodnuté, že bol v čase vydania rozhodnutia o vyvlastnení vlastníkom pozemku. Jediným účelom, ktorý Poľnohospodárska pôda žalobou sledovala, bolo rozhodnutie o tom, že je oprávnená na vyplatenie vyvlastňovacej náhrady. Je nespochybniteľné, že obe strany konania od začiatku mali jednoznačnú predstavu o hodnote sporu, a preto mal okresný súd pri určení tarify za jeden úkon právnej služby vychádzať z hodnoty vyvlastňovacej náhrady. Napriek tomu však súd v napadnutom uznesení formalisticky určil, že hodnota sporu predstavuje sumu 501,80 eur, ktorá predstavuje hodnotu absolútne neplatnej kúpnej zmluvy. Sťažovateľ poukázal aj na ostatnú rozhodovaciu prax ústavného súdu v obdobných veciach reprezentovanú nálezom č. k. III. ÚS 528/2021 zo 14. decembra 2021.

III.

Vyjadrenie okresného súdu, zúčastnenej osoby a replika sťažovateľa

III.1. Vyjadrenie okresného súdu:

9. Predseda okresného súdu sa k ústavnej sťažnosti vyjadril listom č. k. Spr 1148/22 z 27. septembra 2022, v ktorom súhlasil s upustením od pojednávania a k meritu v podstatnom uviedol, že napadnuté rozhodnutie je rozsiahlo právne zdôvodnené, nemožno ho považovať za arbitrárne a vychádza z rozhodnutia ústavného súdu. Zákonná sudkyňa v priloženom vyjadrení poukázala na nález ústavného súdu č. k. I. ÚS 544/2019 z 28. júla 2020, z ktorého pri posúdení veci vychádzala. Právne názory tam obsiahnuté si osvojilo grémium občianskoprávneho kolégia okresného súdu v stanovisku zo 16. septembra 2020. Napokon zákonná sudkyňa vyjadrila presvedčenie o zákonnosti napadnutého uznesenia.

III.2. Vyjadrenie zúčastnenej osoby:

10. Zúčastnenou osobou v konaní pred ústavným súdom je Poľnohospodárska pôda, ktorá bola sporovou stranou v napadnutom konaní (žalobkyňou). Zúčastnená osoba využila svoje oprávnenie a k sťažnosti sa vyjadrila podaním z 9. novembra 2022, v ktorom v podstatnom uviedla, že konajúci súd pri určovaní tarifnej hodnoty vychádzal z kúpnej ceny uvedenej v kúpnej zmluve, čo riadne a presvedčivo odôvodnil. Poukázala tiež na to, že okresný súd napádaný právny názor aplikoval v mnohých obdobných veciach. Pridržiava sa právneho názoru uvedeného v náleze sp. zn. I. ÚS 544/2019. Nesúhlasí s určením hodnoty vo výške zloženej vyvlastňovacej náhrady, pretože táto bola určená znaleckým posudkom na účely vyvlastnenia v čase, keď bolo zrejmé, že k vyvlastneniu dôjde. Sťažnostnú argumentáciu považuje za nedôvodnú, odporujúcu princípu právnej istoty a požiadavke predvídateľnosti súdnych rozhodnutí.

III.3. Replika sťažovateľa:

11. Sťažovateľ v podaní z 22. novembra 2022 reagoval na stanovisko okresného súdu tak, že považuje výklad právneho názoru obsiahnutého v náleze sp. zn. I. ÚS 544/2019 zvolený okresným súdom za účelový, ktorý v konečnom dôsledku vedie k ochrane „špekulantov“, aby nemuseli platiť náhradu trov podľa doterajšej súdnej praxe. Vyčíta mu, že vyvodil z nálezu záver, podľa ktorého automaticky a bez skúmania širších súvislostí v žiadnom spore o určenie vlastníctva, kde vystupuje žalovaný, nemožno určiť hodnotu sporu podľa reálnej hodnoty spornej nehnuteľnosti. Z predmetného nálezu však podľa názoru sťažovateľa vyplýva, že strany konania si musia byť vedomé pred začatím sporu nákladov konania. Zo všetkých okolností napadnutého konania, ako aj správania účastníkov je nespochybniteľné, že predmetom sporu bolo vyplatenie vyvlastňovacej náhrady za pozemok, ktorý bol vyvlastnený. Obe sporové strany mali od začiatku konania jednoznačnú predstavu o hodnote sporu a určenie tarifnej hodnoty ako hodnoty vyvlastňovacej náhrady je v súlade s nálezhom sp. zn. I. ÚS 544/2019.

12. Ústavný súd podľa § 58 ods. 3 zákona o ústavnom súde vec prejednal a rozhodol bez nariadenia ústneho pojednávania, pretože na základe obsahu podaní a vyžiadaných spisov dospel k záveru, že od ústneho pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

13. Predmetom konania pred ústavným súdom je spor o výklad podústavného práva upravujúceho tarifnú hodnotu predmetu konania, teda hodnotu sporu, keď okresný súd vychádzal z kúpnej ceny pozemkov vyplývajúcej z absolútne neplatnej kúpnej zmluvy s poukazom na skoršiu rozhodovaciu prax ústavného súdu. Sťažovateľ považuje za potrebné na tieto účely zohľadniť hodnotu nehnuteľnosti určenú znaleckým posudkom a zloženú do úschovy ako vyvlastňovaciu náhradu.

14. Arbitrárnosť a zjavná neodôvodnenosť rozhodnutí všeobecných súdov je najčastejšie daná rozporom súvislostí ich právnych argumentov a skutkových okolností prerokúvaných prípadov s pravidlami formálnej logiky alebo absenciou jasných a zrozumiteľných odpovedí na všetky

právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany, t. j. s uplatnením nárokov a obranou proti takému uplatneniu (IV. ÚS 115/03, III. ÚS 209/04).

15. Podľa ustálenej judikatúry ústavného súdu súčasťou práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy je ústavne súladný výklad právnych noriem. Každý má právo na to, aby sa v jeho veci vykonal ústavne súladný výklad aplikovanej právnej normy, pričom k reálnemu poskytnutiu súdnej ochrany dôjde len vtedy, ak sa na zistený stav veci použije ústavne súladne interpretovaná právna norma (napr. II. ÚS 249/04, IV. ÚS 77/02).

16. Vo vzťahu k problematike tvoriacej predmet tohto konania pred ústavným súdom už ústavný súd zaujal stanovisko v náleze sp. zn. III. ÚS 528/2021 (pôvodný vlastník vystupuje ako žalobca a zúčastnená osoba ako sťažovateľ, pozn.), z ktorého vyplýva, že „... Z hľadiska určenia tarifnej hodnoty bolo od začiatku zrejmé, že... žalobca podaním žaloby o určenie svojho vlastníckeho práva spravil sporným vlastnícke právo sťažovateľa. Určenie vlastníckeho práva žalobcu, ktoré by bolo v prípade úspechu jeho žaloby výsledkom sporu, by pre sťažovateľa znamenalo stratu jeho vlastníckeho práva... Preto z pohľadu sťažovateľa hodnotu sporu na začiatku poskytovania právneho zastúpenia určovala hodnota pozemku. Žalobca argumentuje tým, že z rozhodnutí ústavného súdu vyplýva, že všetky strany sporu si na jeho začiatku musia byť schopné vytvoriť predstavu o jeho nákladnosti... Hodnota sporu pre žalobcu od začiatku sporu predstavovala sumu 53 882,26 eur a rovnaká bola aj pre sťažovateľa, keďže v dôsledku prípadného pozitívneho výroku by prišiel o pozemok, za ktorý už zložením do úschovy vyplatil objektívne znalecky určenú sumu 53 882,26 eur. Či už sťažovateľovi, alebo žalobcovi preto od začiatku sporu boli objektívne známe všetky prvky ich procesného vzťahu, ktoré spočívali v tom, že pre oboch hodnota sporu predstavovala sumu 53 882,26 eur. Z toho plynie, že záver okresného súdu vychádza z celkom mylnej predstavy, čo bolo predmetom sporu nadobúdateľa a sťažovateľa, a preto došlo k zjavnému omylu pri právnom posúdení, čo má byť základnou sadzbou tarifnej odmeny. Tento omyl bol spôsobený tým, že okresný súd sa pri svojom uvažovaní zamerlal namiesto prieskumu podstaty predmetu sporu ako procesnej kategórie na nerozhodné hmotnoprávne okolnosti vzťahu sťažovateľa a žalobcu, na ktoré následne, nerozlišujúc, aplikoval abstraktne formulované závery ústavného súdu, ktoré boli vzťahované na celkom iné procesné situácie, hoc vyplývajúce z podobných hmotnoprávnych, no odlišných procesných situácií.“. Táto judikatúrna línia bola ďalej nasledovaná v konaniach vedených ústavným súdom pod sp. zn. III. ÚS 67/2022, II. ÚS 397/2021, II. ÚS 402/2021 a sp. zn. II. ÚS 247/2022.

17. Aj v náleze č. k. II. ÚS 402/2021 z 5. apríla 2022 ústavný súd vyslovil, že „Možno uzavrieť, že cena veci určená znaleckým posudkom je rozhodne hodnoverným a spôsobilým mechanizmom na určenie hodnoty veci, o ktorej vlastnícke právo sa koná. Nepochybne cenu veci možno určiť aj iným vhodným spôsobom. Nemožno vylúčiť ani to, že súd bude vychádzať z ceny určenej v kúpnej alebo inej odplatnej zmluve, avšak v situácii, ak táto nie je stranami spochybňovaná a existuje predpoklad, že cena tak vyjadruje skutočnú cenu veci v danom mieste a čase. Takto ale nemožno postupovať v situácii, ak sa v konaní rieši otázka platnosti kúpnej zmluvy práve v dôsledku neprimerane nízkej kúpnej ceny. Je nepochybné, že v konaní pred okresným súdom bol predložený znalecký posudok z 13. júla 2015, ktorým bola určená cena pozemkov na sumu 20 338,06 eur.

Pokiaľ je cena veci v konaní takto preukázaná, nie je dôvod vychádzať z inej ceny veci, najmä ak je cena určená v čase, keď bola uzatvorená aj sporná kúpna zmluva s neprimerane nízkou kúpnu cenou (9. júla 2015). V konaní predložený znalecký posudok bol teda vhodným podkladom pre súd, aby mohol na účely vyčíslenia trov konania určiť hodnotu pozemkov, o ktorých vlastnícke právo v konaní išlo.“.

18. V prejednávanej veci je tento právny názor ústavného súdu plne aplikovateľný a ústavný súd nemá dôvod ho meniť ani z dôvodu konkrétnych okolností veci. Žalobkyňa (Poľnohospodárska pôda) pôvodne žiadala určenie svojho vlastníckeho práva k nehnuteľnosti, ktorá bola po neplatnom právnom úkone vyvlastnená a v priebehu konania bola vyvlastňovacia náhrada zložená do úschovy, na čo reflektovala zmenou žaloby o určenie, že bola vlastníčkou v čase vyvlastnenia na účely vyplatenia náhrady. Sporným bolo od počiatku vlastnícke právo k nehnuteľnosti, ktorej hodnota bola následne objektivizovaná znaleckým posudkom a zložená do úschovy. Obe sporové strany preto v okolnostiach veci mali možnosť utvoriť si predstavu o nákladoch konania, vychádzajúc z hodnoty sporného pozemku vo výške náhrady zloženej do úschovy. Výklad podústavného práva zvolený okresným súdom preto nezodpovedá požiadavkám ústavne súladnej interpretácie aplikovanej právnej normy, čím neprípustne zasahuje nielen do práva na spravodlivý proces a práva na súdnu ochranu, ale má negatívny vplyv aj na majetkovú sféru sťažovateľa, a preto vyslovil porušenie uvedených práv sťažovateľa napadnutým uznesením okresného súdu (bod 1 výroku nálezu).

19. Vo vzťahu k námietke okresného súdu a zúčastnenej osoby týkajúcej sa právnej istoty a predvídateľnosti súdnych rozhodnutí ústavný súd poznamenáva, že pochybenie okresného súdu vo veci vedenej pod sp. zn. I. ÚS 544/2019 videl v tom, že okresný súd rozhodol o výške trov konania len mechanickým a matematickým posudzovaním reálnej hodnoty predmetu sporu a neposudzoval ju v širších súvislostiach (vek právnej predchodkyne sťažovateľky, neplatnosť spornej kúpnej zmluvy pre neprimeranosť, odpadnutie príčiny na podanie dôvodnej žaloby pre úspešný protest prokurátora). Práve v tomto náleze bol sformulovaný záver, že za okolností tejto veci by bolo proti logike a v rozpore s princípmi spravodlivosti prisvedčiť takej interpretácii, v zmysle ktorej by sa tarifná hodnota určila z reálnej ceny nehnuteľnosti podľa druhej kúpnej ceny, keďže v takom prípade by žalovaná na trovách konania v podstate profitovala (m. m. III. ÚS 582/2021). Zohľadnenie individuálnych skutkových a právnych okolností veci, ktoré viedli ústavný súd k formulovaniu tam uvedeného minoritného právneho názoru, nemožno v kontexte neskoršieho rozhodovania za odlišných skutkových okolností považovať za narušenie princípu právnej istoty.

20. Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah. Ak porušenie práv alebo slobôd podľa odseku 1 vzniklo nečinnosťou, ústavný súd môže prikázať, aby ten, kto tieto práva alebo slobody porušil, vo veci konal.

21. Napadnutým uznesením okresného súdu došlo k porušeniu základných práv sťažovateľa, preto ho ústavný súd podľa čl. 127 ods. 2 ústavy a jemu zodpovedajúceho § 133 ods. 2 a 3 písm. b) zákona o ústavnom súde zrušil a vec vrátil okresnému súdu na ďalšie konanie (bod 2 výroku tohto nálezu).

22. Úlohou okresného súdu bude opätovne konať a rozhodnúť o sťažnosti sťažovateľa proti rozhodnutiu vyššieho súdneho úradníka o výške trov konania, rešpektujúc právny názor ústavného súdu vyslovený v tomto rozhodnutí.

V.

Trovy konania

23. Úspešný sťažovateľ si uplatnil právo na náhradu trov konania.

24. Ústavný súd priznal sťažovateľovi náhradu trov konania podľa § 11 ods. 3 a § 13a ods. 1 písm. a) a c) vyhlášky č. 655/2004 Z. z. v rozsahu tarifnej odmeny za tri úkony právnej služby (prevzatie zastúpenia a podanie ústavnej sťažnosti a vyjadrenie v roku 2022) a režijného paušálu k nim podľa § 16 ods. 3 vyhlášky č. 655/2004 Z. z. Takto určená suma predstavuje (vrátane dane z pridanej hodnoty) celkom sumu 738,47 eur (bod 3 výroku tohto nálezu).

25. Priznanú náhradu trov konania je okresný súd povinný zaplatiť na účet právneho zástupcu sťažovateľa do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 ods. 1 Civilného sporového poriadku).

26. Podľa čl. 133 ústavy toto rozhodnutie nadobúda právoplatnosť dňom jeho doručenia účastníkom konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 14. decembra 2022

Jana Laššáková
predsiedníčka senátu